

BESTUURSBERICHTEN

Van de voorzitter

Beste tegelvrienden,

De cyclus van activiteiten van onze Vriendenstichting begint weer enige normaliteit te krijgen: voor de tweede keer na de coronajaren is er weer een jaardag en hoop ik velen van U op 24 september in Franeker te ontmoeten. Over het programma en de organisatie leest u alles in de bijgaande brief en elders in dit nummer. Tijdens de jaardag wordt een korte beeldpresentatie gegeven over de recente studiereis naar Valencia, waarvan dit nummer een beknopt verslag bevat. Twee bespiegelingen die tijdens deze zeer geslaagde expeditie bij me op kwamen, wil ik graag met u delen.

Het web van de tegel

In een land als Spanje zie je meer dan waar ook hoe de ontwikkeling van keramiek en tegels door de eeuwen heen van de ene naar de andere regio werd doorgegeven, zich stabiliseerde, veranderde, zich met steeds andere culturen verbond en overal weer nieuwe creativiteit losmaakte. (*De weg van het vuur*: waar komt deze titel die nu uit mijn onderbewuste opduikt, toch vandaan?). In en rond Valencia realiseer je je dat de tegelcultuur die we op eerdere reizen in Portugal bewonderden, intrinsiek verbonden is met Spanje. Het Iberisch schiereiland is in dat opzicht een onverdeeld cultuurgebied. Maar daarbinnen zie we hoe bepalend het Midden Oosten en de invasieve islamitische traditie als startmotor hebben gediend. We zien hoe in de Renaissance de kleur en het verfijnde schilderen van de Italianen binnen zijn gekomen. We zien vanaf Malaga en Toledo in het zuiden de meer noordelijke en centrale productiecentra als Manises, Talavera, Valencia en Barcelona ontstaan. Plus de talloze kleinere centra waar naast dakpannen en olievaten ook gedecoreerde producten met eigen kleuren en stijlen worden gemaakt. We zien de Zuidelijke Nederlanders (preciezer: de Vlamingen) de Italianen ontmoeten.

We zien hoe het tegelblauw van de Noordelijke Nederlanden door de Iberianen gewaardeerd wordt, nadat de Italianen vanuit Antwerpen kleur hadden gebracht op de roodbakende vloeren van de kloosters en kapellen in de zompige Lage Landen. Wat maken we als tegelliefhebbers toch deel uit van een geweldig historisch weefwerk! Wat valt er nog veel te onderzoeken, te vergelijken en te bewonderen. Dit alles realiseer je je wanneer je in zo'n Spaanse provincie een aantal musea bezoekt die elk weer hun eigen historische keramiekverhaal vertellen.

En over die musea gaat mijn tweede bespreking.

Museaal draagvlak

In Valencia zagen we een rijk Nationaal Keramiekmuseum. Dat kon van de grond komen doordat een groot verzamelaar zijn collectie en een schitterend gebouw doneerde aan stad en staat, die dit instituut vervolgens duurzaam adopteerden. In de industriële Onda bezochten we een modern, uitstekend geoutilleerd tegelmuseum dat onder meer nauw verbonden is met het enorme keramische industriegebied er omheen. En die eigentijdse industrie heeft dan ook een zeer instructieve presentatie in het museum. Ook in Manises zagen we een stralend tegelmuseum. Hecht verbonden met de stad, die zich voluit afficheert met zijn keramische geschiedenis en het museum als visitekaartje daarvan ziet.

Wat deze drie vitale musea met elkaar verbindt, is dat ze elk een heel sterk draagvlak hebben: bij overheden, bij de bevolking, bij sponsors en bij het bedrijfsleven. Hoe dit te realiseren of te onderhouden is de existentiële vraag en opdracht van ieder museum, óók voor ons Nederlands

Tegelmuseum. Het is geen geheim dat het NTM zoekt naar meer zekerheden voor zijn toekomst. Een nieuw gebouw misschien, een verbouwing toch maar? Verhuizen, fuseren? Maar waar, en met wie? Bestuur en directie zijn vrijwel permanent met dergelijke vragen bezig. Het Vriendenbestuur denkt en werkt waar mogelijk mee. Niet zo lang geleden is in ieder geval de knoop doorgehakt om Otterlo/Ede te handhaven als preferente vestigingsplaats. Maar daarmee is nog geen duurzame status quo inzake bekostiging gerealiseerd. Ook de plaatselijke overheden hebben verwachtingen van hun culturele instellingen, en dat zal de komende maanden dan ook dwingend op de bestuursagenda staan. Er is werk aan de winkel.

Gelukkig is het museumbestuur na de recente personele transfers weer op sterkte. Er werd afscheid genomen van voorzitter Wim Sterkenburg en van penningmeester Steven de Jong. Ook namens de Vrienden hebben we beiden bedankt voor hun jarenlange loyale en belangeloze inzet. Wim Sterkenburg heeft zich steeds weer laten verleiden om zijn termijn nog wat te verlengen. Daarmee heeft hij het museum op koers weten te houden en tussen droom en daad het evenwicht bewaard. Steven de Jong heeft, zoals het een penningmeester betaamt, steeds scherp op de kleintjes gelet en tegelijk voortdurend gezocht naar mogelijkheden om de financiële basis te verstevigen. We danken hen beiden op deze plaats nogmaals voor hun inzet. En Steven uiteraard ook nog eens voor de degelijke kascontroles bij Vrienden-penningmeester Mark van Veen. Gelukkig is er in het museum ook een bekwame nieuwe voorzitter aangetreden: Diederik von Meijenfeldt heeft inmiddels de voorzittershamer van Wim overgenomen. We heten hem welkom en wensen hem veel succes. En dat geldt ook voor drie andere nieuwe bestuursleden: Carla Hilberink, Gerda Brust en Pieter de Ree. Voor ons eigen vriendenbestuur tenslotte is het ook fijn een versterking te kunnen bekend maken. Na in het verleden al enige jaren bestuurslid geweest te zijn, heeft Tonny Pijper toegezegd op de voorzichtige vraag van het bestuur of hij mogelijk nog weer eens zou willen toetreden. Met zijn spontane 'ja' zijn we dolgelukkig.

Lejo Schenk

In Memoriam Minne Nieuwhof

Op 23 februari is museumvriend Minne Nieuwhof overleden, 92 jaar oud.

Hij was vele jaren lid van de Vriendenstichting en was tot voor enkele jaren altijd wel

aanwezig op de verzamelaarsbeurzen en onze jaardagen. In 1998 werd hij als vrijwilliger actief in het museum, waarbij hij de registratie van nieuwe aanwinsten op zich nam, tot 2005. Inmiddels was hij ook coördinator van de vrienden vitrine, wat hij tot 2011 bleef doen. Eind 2008 schonk hij een grote collectie cloisonnétegels, die in het voorjaar van 2009 werd geëxposeerd. Enkele jaren later heeft hij zijn collectie herder-tegels aan het museum overgedragen. Naast de tegels had hij, als geboren Fries, een bijzondere belangstelling voor schaatsen: hij was vele jaren redacteur van het tijdschrift *Kouwe Drukte* van verzamelkring De Poolster en schreef vele stukjes over schaatsers op tegels. Museum en Vriendenstichting zijn Minne erkentelijk voor alles wat hij gedaan heeft, en houden hem in gedachten als een loyale, kritische tegelvriend.

Johan Kamermans

In memoriam Gerard Liefhebber

In zijn 89e levensjaar, na een jarenlange ziekte die hem steeds meer beperkte, overleed op 14 april 2022 onze tegelvriend Gerard Liefhebber uit Deinum, Friesland. Gerard werd geboren in 1933 in Emmer Compasuum. Na een afgebroken opleiding aan de Zeevaartschool ging hij naar de Academie voor Lichamelijke opvoeding. Daar ontmoette hij zijn vrouw Dieneke. Ze gingen beiden als sportleraren het onderwijs in. Gerard was tot 1988 docent Lichamelijke Opvoeding aan de kweekschool in Leeuwarden. In zijn jonge jaren handelde hij met een zwager ook wat in antiek. Daar ontstond zijn liefde voor tegels. Ze verkoch-

ten tienduizenden, meest Friese, tegeltjes aan belangstellenden in Denemarken en Duitsland. Dat leverde hem ook de mogelijkheid en de midelen om zelf een tegelverzameling van hoge kwaliteit op te bouwen. Die verzameling en zijn kennis ervan deelde hij graag met medeverzamelaars en andere geïnteresseerden. Hij schreef ook enkele bijdragen voor ons jaarboek *Tegel*, en een van zijn allermooiste exemplaren, een blauw-witte tegel met een charmant vrouwenportretje, sierde de voorkant van *Tegel 21*.

Voor Gerard waren tegels vooral interessant omdat hij ze zag als boodschappers uit de tijd van hun ontstaan. Toen we hem in 2009 uitvoerig aan het woord lieten in *Tegel* en deze verslaggever over een bijzonder stuk opmerkte dat menig verzamelaar daarvan zou dromen, was zijn uitermate relativerende reactie: "Ach, er zijn betere dromen denkbaar."

Kritisch en scherp kon hij ook zijn. Een onderwerp dat hem lang heeft beziggehouden zijn de beruchte vervalsingspraktijken van tegels in de jaren zeventig. Van het onderzoek dat hij graag uitgevoerd had willen zien, is het helaas nooit gekomen.

Behalve kritisch was Gerard ook beschouwend ingesteld. Diepgang heeft hij gevonden in zijn lidmaatschap van de Vrijmetselaarsloge. "Het biedt me verdieping in het intermenselijk contact, ik voel herkenning bij de broeders in de loge. Het omgekeerde van wat ik voorheen met mensen had."

Ook in onze tegelkringen zullen we Gerards vriendelijkheid, zijn eigenzinnigheid en zijn broederlijkheid missen.

Dieneke, haar gezin en de verdere familie wensen we kracht bij het dragen van dit verlies.

Lejo Schenk

Jaardag 2022 in Franeker

Ook dit jaar kan de Jaardag doorgaan, en deze keer wèl in Franeker.

Dit jaar krijgt u het jubileumnummer 49/50 van het jaarboek *Tegel* uitgereikt met daarin een geheel vernieuwde index op alle vijftig verschenen nummers. Na afloop van de jaardag kan er een stadswandeling gemaakt worden. Bij de familie Regts sluiten we de jaardag af met een borrel. Wij kijken uit naar een interessante en gezellige Jaardag met een hoge opkomst. Het volledige programma is bijgevoegd.

We zien uw aanmeldingen graag per mail of telefoon tegemoet.

Tenslotte: voor slechthorenden reserveren we graag een paar plaatsen op de voorste rijen. Degenen die daar gebruik van willen maken, kunnen contact opnemen met Marianne Florschütz via telefoon 06 11051893 of email info@vriendennederlandstegelmuseum.nl.

Het bestuur

15-19 mei 2023: Tegelexcursie met de bus naar Frans-Vlaanderen,

De regio in het uiterste noordwesten van Frankrijk, Le Nord-Pas de Calais, is toeristisch wellicht niet heel erg bekend, maar zeker de moeite waard voor wie geïnteresseerd is in tegels en keramiek. In vele, vooral kleine steden waren vanaf de achttiende eeuw plateelbakkerijen die tinglazuuraardewerk maakten. De regio rond Desvres noemt zich nog het *Pays de la Faïence*, en in de zomer van 2018 was hier een reeks exposities onder de naam "De Delft à Desvres".

Meer dan genoeg redenen om een meerdaagse excursie naar dit gebied te organiseren.

Het programma is nog niet in alle details uitgewerkt, maar de grote lijnen wel. Op de heenreis, op een maandag, willen we een tussenstop maken in Koksijde, in de uiterste westhoek van Vlaanderen, langs de kust, voor het Abdijmuseum Ten Duinen. In de middeleeuwen was hier een groot cisterciënzerklooster dat in de zeventiende eeuw is verlaten. In de hoogtijdagen zijn er fraaie tegelvloeren gemaakt, zowel met ingelegde decors (veertiende eeuw) als in de vroege tinglazuurtechniek (zestiende eeuw). Bij de opgravingen in de afgelopen eeuw zijn van verschillende vloeren bijzondere tegels teruggevonden.

Na een overnachting in het vestingstadje Gravelines of de kustplaats Wimereux zullen we op dinsdag een bezoek brengen aan de kleine industriestad Desvres, waar vooral in de negentiende en twintigste eeuw een bloeiende industrie van tinglazuuraardewerk was.

In een opvallend museumgebouw, als een kaartenhuis waarbij de wanden en daken als enorme tegels zijn, wordt het verhaal van deze lokale industrie verteld. Rond 1900 leken de plateelbakkerijen zich toe te leggen op imitaties van Delfts aardewerk uit vroeger eeuwen, evenals van faïence uit Rouen, Lille en andere grote centra. Er was

een grote productie van tegels, in traditionele decors en in de eigentijdse stijlen van de art nouveau. Tevens werd er bijzondere bouwkeramiek gemaakt, waarvan enkele voorbeelden in het straatbeeld van het stadje te bewonderen zijn. In de middag brengen we een bezoek aan Musée A la Belle époque de la Faïence de Desvres, een oude aardewerkfabriek met daarin de grote collectie aardewerk van M. Debet.

Wimereux is een fraaie kustplaats met tal van villa's langs de boulevard en in de achterliggende straten. Op veel van die huizen is in de gevel de huisnaam in tegels gezet, eveneens met mooie decoraties en voorstellingen.

Op woensdag trekken we verder en stoppen, op weg naar Lille, uitgebreid in Saint-Omer. Het museum is gevestigd in een elegant stadspaleis, het Hôtel Sandelin, met een uitgebreide collectie Franse faïence en Delfts aardewerk, maar ook met bijzondere kunstschaten van de middeleeuwse abdij St. Bertin, en een bijzonder twaalfde-eeuwse vloermozaïek. We doen ons best om ook toegang te krijgen tot het natuurhistorisch museum Henri Dupuis, dat al jaren voor het publiek gesloten is maar een fraaie *Vlaamse keuken* met een betegelde (Nederlandse) haard bevat. In de kathedraal vinden we nog een zeer bijzondere vloer, waarbij de decoraties in een kleurige hars in de stenen tegels zijn aangebracht.

In de levendige stad Lille bekijken we op donderdag twee musea. Het Palais des Beaux Arts herbergt zeer diverse verzamelingen, voor ons is allereerst de grote keramiekzaal van belang. Langs de wanden hangt hier een reeks van zes tableaux met de signatuur van de Rotterdamse tegelschilder Cornelis Boumeester, met zeegezichten en landschappen. Voor wie wil, is er in de andere zalen ook veel te zien, zoals een grote collectie van zeventiende-eeuwse stadsmoquettes die de vestingbouwer Vauban liet maken. In de stad zelf is één van zijn grootste forten te bewonderen, de citadel van Lille.

In het Hospice Comtesse, het gasthuis dat in 1237 werd gesticht door Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen, zijn de keuken en de gangen volop van tegelwanden voorzien. In Lille is men ervan overtuigd dat het hier uitsluitend om Franse productie gaat, omdat er in de zeventiende eeuw een plateelbakkerij

met Hollandse krachten werd opgericht. Over die toeschrijving is echter zeker nog eens een goede/stevige discussie te voeren.

In de naburige stad Roubaix staat, voor vrijdagochtend, nog het museum La Piscine op de agenda. Zoals de naam al aangeeft, is dit gevestigd in een voormalig zwembad met veel decoratief bouwkeramiek, het gaat ons hier dus voornamelijk om het gebouw zelf, gebouwd tussen 1927 -1932. Die dag reizen we weer terug met een tussenstop bij een nog in te vullen museum in België.

Bij elkaar wordt het een zeer gevarieerd programma, binnen keramische grenzen dan. We zien zowel Nederlandse als Franse tinglazuurtegels, middeleeuwse tegelvloeren, als tableaux en bouwkeramiek uit de tijd van art nouveau en art deco, in verschillende, vaak verrassende Franse steden.

Graag vernemen we wie belangstelling heeft om mee te gaan. Een indicatie van de reissom zal tijdens de jaardag worden gegeven. U kunt een mail sturen naar info@vriendennederlandstegelmuseum.nl of bellen naar 06 5175 3909 (Frans Klein).

Frans Klein, mede namens Johan Kamermans

Van de directeur

Door Corona hebben de musea het heel lastig gehad. Bij elkaar zijn we 1,5 jaar dicht geweest. Op woensdag 26 januari 2022 konden we weer open gaan. Het waren voor de musea moeilijke tijden waarin je geen inkomsten hebt terwijl de uitgaven gewoon doorgaan. Echter, de paradox voor ons museum is dat het jaar 2021 nog nooit zo succesvol is geweest, zowel wat betreft de bezoekersaantallen als de financiën. Dankzij de expositie van Marjolein Bastin hebben we circa 4000 bezoekers extra gehad. En dankzij de Covid-steun hoefden we onze reserves niet aan te spreken. Het jaar 2021 hebben we zelfs afgesloten met een positief resultaat. Dat hebben we lange tijd niet eerder meegemaakt. Dit alles laat helaas onverlet dat er voor de komende periode wel degelijk financiële zorgen zijn. Deze worden veroorzaakt door de energieprijzen die fors zijn gestegen. Wij zijn niet de enige die hiervan last hebben en samen met andere musea in Ede en de gemeente bekijken we hoe we dit varkentje kunnen wassen.

Verder verwijs ik u graag naar de bijdrage van onze conservator, Johan Kamermans, voor de plannen die er zijn.

Ik hoop u te zien op de Jaardag waarop ik mij verheug!

Eric Mackay

Exposities

Ijspret, winter 2022-2023

Terwijl de zang van vreemde vogels nog in de expositiezaal klinkt, heeft de expositiecommissie al de ijzers onder gebonden, op weg naar de komende winter. Dan willen we het thema van schaatsen en ijspret tonen. Iedereen kent tenslotte wel de schilderijen en prenten uit de zestiende en zeventiende eeuw met winterse taferelen, en ook

op tegels zijn schaatsers een bekend gezicht. Uiteraard heeft het museum zelf ook een verzameling van tegels met schaatsers en sleeën, maar we zijn zeker nog op zoek naar meer bijzondere

ijsprettegels - vooral van ná de zeventiende eeuw - die we gedurende de expositie in bruikleen willen laten zien. Dit geldt ook voor borden,

herinneringstegels van wedstrijden en tableaux. Daarnaast zijn grappige voorwerpen als keramische schaatsbeeldjes en prenten ook welkom. Het Tegelmuseum werkt voor deze expositie samen met De Poolster. Op www.schaatshistorie.nl van Verzamelkring De Poolster staan ook veel tegels, helaas zonder herkomst.

Heeft u een geschikte tegel met ijspret in bruikleen? En zijn er schaatsrijders onder u die weleens een herinneringstegel gekregen hebben na een mooie tocht of wedstrijd?

Graag een mail naar

johan.kamermans@nederlandstegelmuseum.nl en/of lamberthedejong@home.nl (lid expositiecommissie).

Vriendenvitrine

Dit jaar verschijnt het jubileumnummer van *Tegel*. Dit vormde de aanleiding voor het thema “gouden randje” voor de invulling van de vriendenvitrine. Na de oproep in vorige edities van Vriendennieuws hebben we van verschillende kanten tegels met goud aangeboden gekregen. Veel komt uit de series van de Porceleyne Fles met stadswapens. Daarnaast zijn er ook een paar bijzondere exemplaren met een soort bladgoud. Het leuke is dat er toch een grote variëteit is aan soorten tegels met (wat) goud.

Tegels met een gouden randje loopt tot en met begin 2023. Daarna geeft John Verhulsdonk invulling aan de Vriendenvitrine. Meer daarover in het voorjaarsnummer van Vriendennieuws.

De curatoren, Frans Klein/Leo van Druten

Vreemde Vogels, 400 jaar inspiratie

Tot en met 22 oktober

21 juli was het zover: de expositie kon officieel worden geopend. Eerst was er uitstel door corona, daarna door het gebrek aan sprekers. Hans Mulder, historicus en natuurboekenschrijver, winnaar van de Wolkersprijs, leidde ons met een mooi verhaal in in de wereld van “Vreemde Vogels”.

Een volgepakt kerkzaaltje hoorde hoe de eerste paradijsvogels in Europa kwamen, zonder vleu-

gels en zonder poten. Dit heeft tot de afbeelding van een bizarre vogel geleid, meer gelijkend op een vuurpijl, die zo ook op een tegel is verschenen, zoals in de expositie is te zien.

Na de inleiding togen de ruim vijftig genodigden naar het museum waar we met hapjes en drankjes werden ontvangen.

Mooi is dat we nu, dankzij de vorige expositie, een verbeterde zaal hebben met spotjes. Hierdoor konden de vogelillustraties en tegels professioneel worden uitgelicht. Van vele mensen ontving ik positieve reacties. Een extra reden om deze bijzondere expositie met veel zeldzame tegels niet te missen.

In de winkel is nu ook nieuw setje tegelkaarten te koop met "Vreemde Vogels".

Frans Klein

Taxatiedag

Op zaterdag 1 oktober is er weer een taxatiedag in ons museum door Ger de Ree. Bezoekers kunnen dan niet alleen tegels meebrengen, maar ook andere keramiek. Het is niet meer nodig om tevoren aan te melden en een tijdblok te reserveren (als dat verandert, wordt dat in de loop van september op onze site bekend gemaakt).

www.nederlandstegelmuseum.nl/zien-en-doen/taxatiedagen

Aanwinsten

Dit voorjaar signaleerde museumvriend Ger de Ree een bijzonder tegeltableau, de 'Sage Bacchanaal' (95 x 85 cm) van Natan Nagler (1913-1987). Het is een proefstuk voor een groot keramisch reliëf dat een van de eetzalen in het ss Rotterdam (1959) siert.

Tal van kunstenaars werkten in de jaren vijftig mee aan de inrichting van dit schip, dat zowel een lijnpassagiers- als cruiseschip was. Dit vereiste een luxe uitstraling van de trappenhuisen, vestibules, eetzalen, zwembad, auditorium, etc. Ruim twintig jaar geleden werd het schip van sloop gered en het is, na een zeer kostbare restauratie,

een bijzondere attractie in de haven van Rotterdam. Volgens een waardestelling door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is dit schip 'het meest compleet en authentiek bewaard gebleven trans-Atlantisch schip van de twintigste eeuw.'

Natan (ook wel Nik of Nico genoemd) Nagler was een beeldhouwer die werkte in steen, brons en hout, maar

ook een eigen keramiekoven had voor glazuurproeven. Hij leverde twee series van keramische reliëfs. Voor de eetzaal van de toeristenklasse waren de fabels van La Fontaine

het uitgangspunt, voor de dinerzaal eerste klasse koos hij de Odyssee van Homerus als thema.

De grote tableaus werden uitgevoerd door de Porceleyne Fles in Delft, en die maakte waarschijnlijk een proefstuk of duplicaat van één van de taferelen om in de showroom te tonen aan andere potentiële opdrachtgevers. In oktober 1979 heeft de Porceleyne Fles dit werk afgestoten, en enkele maanden geleden kwam het opnieuw op een veiling. Ger de Ree signaleerde het en heeft het voor het museum gekocht en geschonken.

Verrassend is ook een serie van acht halve tegels met namen van verschillende soorten wijn of sterke drank. De tegels, in tinglazuurtechniek,

met spijkergaatjes, moeten vóór 1860 gemaakt zijn (vermoedelijk circa 1800-1860).

Door de ophanggaatjes konden ze worden bevestigd aan de wijnvaten of de rekken van een herberg, wijnhandelaar of een grote particuliere wijnkelder.

De tegels zijn een schenking van de kunstverzamelaar Henk B. Nieuwenhuys, die in Shanghai, waar hij nu woont, zijn verzameling Chinese kunst en porselein in een museum heeft ondergebracht.

Van een verzamelaar kreeg het museum twee geboortetegels. In sierlijke letters, omringd met ornamentale lijnen, staan de namen van Reintje (6 juli 1936) en Jantje (6 oktober 1938). Op beide tegels staat verder: 'Herinnering aan De Vries en Visser's telg'. Op de achterkant staan het merkteken en de naam van de Hilversumsche Plateelbakkerij N. Oosterhoff. N.F.L. Oosterhoff (1878-1945) was sinds 1901/1902 als plateelschilder verbonden aan de Plateelbakkerij Delft in Hilversum, in 1923 nam hij deze zaak over. De tegels zijn geperst in de fabrieken van Mosa te Maastricht. Beide tegels zijn gevonden in Wehl en Bredevoort.

Ook zeer vermeldenswaardig is een cloisonné-tegel die diende als ereprijs voor de 'jaarlijksche tentoonstelling van huisvlijt-producten vervaardigd door kinderen van het personeel van de gisten van de oliefabrieken' in het Agnetapark in Delft. Een artikel in de Delftsche Courant van 12 mei 1928 vermeldt: 'Dit jaar zullen 70 eerste prijzen en 32 tweede prijzen uitgereikt worden.

Wanneer de kinderen driemaal een eersten prijs hebben behaald, krijgen zij een mooie tegel met emblemen van handenarbeid, speciaal voor dit doel door de „Porcelayne Fles" vervaardigd.'

In 1932 was ene Jan Terwen de gelukkige winnaar van deze 'ereprijs', de tegel is ons geschonken door zijn erfgenamen.

Tegels op locatie: Franeker

In plaats van een overzicht van recente toevoegingen aan de verzamelde adressen op onze website leek het me deze keer passend om eens een overzicht te maken van één plaats: Franeker. Daar is eind september de jaardag en wellicht is er voor enkele deelnemers nog gelegenheid om alleen, of in een groepje, een wandeling langs tegeladressen te maken.

Als de tijd ontbreekt om alles te zien, is dat geen enkel probleem, want dit overzicht kun je ook bewaren. De geregistreerde tegels blijven hoopelijk nog tot in lengte van jaren te bewonderen. De adressen zijn genummerd, maar uiteraard kun je overal beginnen.

Ten oosten van het stadscentrum, op de route van het station naar het centrum, is een wijk tussen het Oud Kaatsveld en de Mr. G. Groen van Prinstererlaan die pas vanaf circa 1905 is bebouwd. Hier zijn vier panden met bijzondere tegels te vinden.

1 Van Ghemmenichstraat 5 en 7; bouwjaar 1906 als nieuwe dubbele burgerwoning, oorspronkelijk Kaatsveld 171 -172

De tegels boven en rondom de naast elkaar gelegen voordeuren vormen een geheel van kleurige decoratieve vormen, uitgaande van plantaardige motieven, waaronder het bekende Friese plompenblad.

2 Van Ghemmenichstraat 4 en 6; bouwjaar 1906 In de trommelbogen boven de vensters en deuren, acht keer hetzelfde siermotief.

3 Mr G. Groen van Prinstererlaan 18; bouwjaar 1910/1918?

Boven de voordeur een tegeltableau, met dominant een zeilschip.

4 Mr G. Groen van Prinstererlaan 12; bouwjaar 1902

Boogvullingen boven deuren en ramen, en lambrisering in portiek.

Als je via de Dijkstraat het centrum binnen komt, heb je gelijk links de Molepôle (straatnaam: Zuiderkade). De molen op dit bolwerk brandde in 1903 af, waarna architect Adema als projectontwikkelaar een complex van drie opvallende villa's bouwde, twee met een betegelde lambrisering in het portiek:

5-6 Zuiderkade 3 en 4; bouwjaar 1909, architect N.J. Adema, zowel architect als uitvoerder; rijksmonument

Buiten in portiek, wand- en vloerbetegelingen; lambrisering met florale motieven in zachte kleuren.

Het tegelpatroon van de lambrisering is terug te vinden in catalogi van fa. Jan van Hulst in Harlingen. Een gesigeneerde en gedateerde tekening van het bovenste deel heeft Van Hulst als een origineel en eigen ontwerp op 23 september 1908 naar de tegelbakkerijen van Tichelaar, Tjallingii en gebr. Ravesteyn toegestuurd. Onderling hadden de fabrikanten een 'herenakkoord' gesloten om elkaars ontwerpen niet meer te kopiëren. De onderste helft had Van Hulst al in of vóór 1899 in zijn aanbod, het gaat om het decor 'booglampjes' met voor die tijd heel moderne, geschilderde gloeilampjes.

De vloerbetegeling loopt door in het interieur en lijkt identiek met die in het pand Eise Eisingsstraat 2 (van dezelfde architect, zie nr. 10).

Architect Adema

Enkele opvallende betegelingen (nrs. 5-6, 8 en 10) uit het begin van de twintigste eeuw kunnen we toeschrijven aan architect Nicolaas J. Adema (1860-1946). De mannelijke leden van de familie Adema beoefenden al vanaf het einde van de achttiende eeuw/begin van de negentiende eeuw het beroep van timmerman/architect uit, midden negentiende eeuw vestigde de familie zich in Franeker. Nicolaas J. Adema begon al jong zijn beroep uit te oefenen, genoodzaakt door de vroege dood van zijn vader. In het begin van zijn loopbaan combineerde hij vaak elementen uit verschillende bouwstijlen (eclectisme), vanaf

1900 bouwde hij vooral in de stijl van de art nouveau. Hij maakte dankbaar gebruik van de sierende bouwelementen en decoraties van deze bouwstijl. In 1979 is voor de Friese omroep een reportage over zijn werk gemaakt:

https://youtu.be/Q-a6aT_15k0

7 Dijkstraat 21; verbouwing voorgevel 1920
Helemaal boven in de hoekrisalieten van een stijlvol winkelpand bevinden zich een tweetal tegels met vissersvrouwen in streekdracht, naar prenten van de Belgische kunstenaar Henri Cassiers (1858-1944). Links Katwijk, rechts Walcheren. Deze tegels zijn gemaakt door de tegelfabriek Boizenburg (Duitsland). Een verrekijker of telelens kan behulpzaam wezen.

8 Sint Martiniplantsoen 41; bouwjaar 1909, architect N.J. Adema; rijksmonument, gebouwd als R.-K. Verenigingsgebouw
Binnen in de hal langs de wanden en de trapopgang naar de eerste verdieping: een zich herhalend patroon van margrietten in een vaas met een libel erbij, tegels in lijnreliëf, in het buitenland gemaakt. Ook decoratieve tegelvloer.
Toegankelijk als Openbare Bibliotheek: dinsdag t/m vrijdag 10:00 t/m 17:30, zaterdag t/m 15:00, eventueel bij de balie vragen waar het trappenhuis is.

9 Raadhuisplein 1, stadhuis, rijksmonument
Binnen zijn enkele betegelde schouwen. In ieder geval één met drie tulpen en een schouw met jongere tegels van het decor Landréruit (A.01.23.07) of Bisdomruit (Harlingen, 1875-1910).

Het historische stadhuis is te bezichtigen van dinsdag t/m vrijdag 13:00-17:00.

10 Eise Eisingastraat 2; bouwjaar 1910, architect N.J. Adema; rijksmonument

In de etalages zien we exotische tegeltableaus met aan de ene kant Arabië (koffie, met kameel en halve maan) en aan de andere kant China/Japan (thee, met draak en rijzende zon). De tegeltableaus zijn gemaakt door Van Hulst in Harlingen en volgens plaatselijke overlevering geschilderd door de tegelschilder Park (bedoeld zal zijn Folkert Park, 1861-1918).

Nicolaas Adema ontwierp de pui (1896) en

de inrichting (1910) voor de koffie- en theewinkel van zijn schoonvader S.G. van Balen. De halsgevel draagt nog het jaartal 1745. De eveneens decoratieve vloer is vergelijkbaar met het portiek van Zuiderkade 3 (nr. 5 op de kaart).

Het pand is bezit van de Vereniging Hendrik de Keyser.

11 Eise Eisingastraat 3 - planetarium van Eise Eisinga

Alleen te zien tijdens museumbezoek: binnen op de wanden, en in de muur achter de haard van de oorspronkelijke woonkamer waar Eise Eisinga in 1774-1781 zijn planetarium installeerde. Veel beschadigde tegels zijn bij de restauratie in 1970 nieuw gemaakt door Tichelaar, maar volgens de *Leeuwarder Courant* van 7 februari 1970 is er ook een schouw met 'zeldzame bejaarde tegels.'

Verspreid en op wat grotere afstand liggen in het westen van het stadscentrum nog drie adressen met tegels:

12 Noorderbolwerk 3 (snackbar De Bikker); bouwjaar 1912

Buiten, in de gevel, zijn stroken met florale motieven. Het gaat om decor 130 uit catalogus van Tichelaar. In de loonboeken wordt dit decor voor het eerst vermeld op 22 april 1904 (DNT: A.01.30.15). Het pand is gebouwd als woonhuis en winkel voor rijwielhandel Cornelis Roeda.

13 Voorstraat 69; bouwjaar 1907

In de voorgevel, in de raambogen zijn tableaus met slingerende en vervlochten lijnen.

14 Schilbanken 17 (Café de Kleine Beurs); bouwjaar 1910 (bovenverdieping in 1932 toegevoegd, mogelijk is toen de hele gevel vernieuwd)

In de gevel tableaus met opschriften: 'LOGEMENT DE LA PETITE BOURSE' en 'CAFE'. Dit lettertype met opvallende versieringen komt voor in een modellenboek van fa. Jan van Hulst, Harlingen.

De route is gebaseerd op adressen en beschrijvingen die op de site

<https://vriendennederlandstegelmuseum.nl/onderzoek/tegels-op-locatie> vermeld staan onder het trefwoord Franeker. De geregistreerde gegevens heb ik hier en daar nog aangevuld met informatie van de websites:

<https://historischcentrumfraneker.nl/panden/>,

<https://rijksmonumenten.nl/monument/512694/woonhuis-met-art-nouveau-elementen/franeker/> en

met documentatie uit het Tegelmuseum.

Johan Kamermans

TEGELNIEUWTJES

Mijn favoriete internettegels

Ster-tulp tegels vormen een interessant overgangspatroon van de strak geometrische decors met sterren en kruizen naar de Italiaanse renaissance decors met bloemen en vruchten.

Dit veld van vier tegels uit de collectie van het Rijksmuseum is een fraaie en zeldzame variant. (collectie Rijksmuseum – BK-1955-236.320)
Ger de Ree

Met deze rubriek willen wij de Vrienden stimuleren om te genieten van de vele prachtige tegelcollecties die op het internet vrij te bekijken zijn. Mocht je geraakt zijn door een bepaalde tegel, kopieer deze en mail naar info@vriendennederlandstegelmuseum.nl met een korte tekst.

Reactie naar aanleiding van de oproep over een vroeg tegeltableau in Vriendennieuws 2022-1

De Belgische tegelvriend Piet Swimberghe reageerde met de informatie dat uit zijn collectie bij Rob Michiels Auctions in de veiling ‘winter 2018’ een tegel uit hetzelfde tableau geveild is. Deze tegel linksboven is gevonden in Antwerpen. Het veilinghuis heeft bij de tegel de volgende beschrijving opgenomen: “Deze tegel is ornamentaal in de stijl van Hans Vredeman de Vries, en stilistisch verwant aan de muurschildering met scènes uit het *Boek Tobit* in Vila Viçosa, Portugal, gedateerd 1558. Een andere grote kan,

gedateerd 1562, in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel en gepubliceerd in Dumortier, *Céramique de la renaissance à Anvers*, p. 207, vertoont ook stilistische overeenkomsten.” (foto: Rob Michiels)
Op de tegel linksonder zien wij nog net de benen van een zittend figuur waaruit mag worden geconcludeerd dat er

een centrale figuratieve voorstelling is geweest. Hoe de andere tegels zich dan laten plaatsen in dit tableau is niet duidelijk. Mogelijk waren er ook meerdere tableaux.

Wij mogen nu wel concluderen dat wij met fragmenten van een Antwerps tableau van doen hebben van circa 1560.

Ger J. M. de Ree

06-21871144

NB: in Vriendennieuws 2022-1 zijn de tegels van Museum Rotterdam (linksonder) en museum Boijmans Van Beuningen (rechtsonder) verwisseld.

Letter ‘M’

Tegels en majolica gezocht die aan de achterkant gemerkt zijn met de letter M.

Onlangs is deze signatuur ontdekt, die aan een tegel-/majolicaschilder toegeschreven zou kunnen worden.

Wie deze signatuur herkent of hier meer over weet, kan contact opnemen met Leo van Druten:

vandrutenleo@gmail.com

CC NL (CollectieCentrum Nederland): een nieuw depot

Vorig jaar is in Amersfoort Vathorst een nieuw depot opgeleverd dat wordt gebruikt door het Rijksmuseum, Paleis Het Loo, Nederlands Openluchtmuseum en RCE. Dit als vervanging van diverse verouderde museumdepots. Begin dit jaar was men klaar met het overbrengen van circa een half miljoen voorwerpen van de verschillende instellingen. Het bijzondere is dat de collecties door elkaar staan op basis van de gewenste bewaaromstandigheden. Zo zijn er meer dan dertig verschillende ruimtes met aangepast klimaat. In de grootste ruimte bevindt zich een dansorgel en locomobiel uit de collectie van het Openluchtmuseum. De zware locomobiel bepaalde de sterkte van de vloer, het orgel de hoogte. De opstelling is zodanig dat de voorwerpen vlot zijn te bekijken. Vroeger stonden meubels nogal wel eens op elkaar gestapeld, maar nu heeft alles zijn eigen plek, soms wel vier op zijn eigen stelling: schilderijen hangen aan uitschuifrekken en kasten staan op verschuifbare plateaus. Ook de tegels van het Rijksmuseum hangen goed in het

zicht. Naast depot zijn er ook restauratie-ateliers en een fotostudio.

Ik was zo gelukkig dat ik er een keer mocht kijken. Het depot is in principe toegankelijk voor onderzoekers en conservatoren die een bruikleen zoeken. Een belangrijke doelstelling van dit nieuwe collectiecentrum is dat er meer uitwisseling zal komen van bruiklenen tussen de musea.

Nieuwe stukken worden eerst in de koude kamer bewaard om al het ongedierte te doen sterven voordat het zijn definitieve plek krijgt. Gelukkig hoeven bezoekers deze weg niet te volgen. Ik zal onderzoeken of het lukt om met een stel tegelvrienden het depot te bezoeken.

Frans Klein

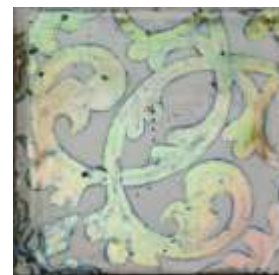
Geheim van glanzende Utrechtse goudleertegels ontrafeld

Het *Tijdschrift van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed* nummer 2/2022 kwam onlangs met boeiend tegelnieuws. Het betreft de regelmatig in publicaties behandelde zg. “goudleertegels”, ook wel “goudveer” genoemd. Dit motief, door Pluis in *De Nederlandse Tegel* gedocumenteerd als A.01.05.16 (pagina 217; zie ook afb. 206 op pag. 155) komt ook voor als spons uit Harlingen en in de modelboeken van Makkum. Maar het is in Utrecht waar dergelijke tegels in de eerste helft van de zeventiende eeuw van een goudkleurig luster werden voorzien. Hoe dit effect bereikt wordt, is nu voor het eerst in Nederland onderzocht.

Het artikel van de RCE meldt dat fragmenten van dit tegeltype zijn gevonden bij opgravingen op het terrein van het huis van de toenmalige eigenaar van de tegelbakkerij in de Agter 't Weijstraat in Utrecht. Dit is het bedrijf van de familie van Oort. Pluis citeert in DNT een Utrechtse museumcatalogus uit 1878 die rept van “Zes muurtegels met vergulde arabesken op witten grond (afkomstig uit een pand aan de Lange Nieuwstraat in Utrecht)”.

Deze zeldzame en kostbare Utrechtse goudleertegels, toegeschreven aan Jan van Oort, zijn zo goed als zeker een verwijzing naar het dure goudleerbehang, dat de zeventiende- en achttiende-eeuwse woonhuizen van de welgestelden sierde.

Volgens de RCE vormen deze tegels de enige bekende Nederlandse keramiek met metalige lusterglazuur, totdat dit eind negentiende eeuw weer zijn intrede deed.

Luc Megens, specialist glas, keramiek en pigmenten bij de Rijksdienst deed samen met glazuurspecialist Bert-Jan Baas een onderzoek naar de tot dan onbekende samenstelling en productiewijze van dit glazuur. Daarvoor gebruikten zij het lusterglazuur van een tegel uit het Utrechtse dorp De Bilt. Het onderzoek vond plaats met röntgenfluorescentiespectrometrie, röntgendiffractie en de elektronenmicroscopie. Er bleken, zo vertelt het RCE-artikel, nanodeeltjes zilver zichtbaar te worden die zowel voor de gele kleur als de typische glans zorgen. Dit effect is verkregen door het gebruikelijke tinglazuur met zilverzout te beschilderen en de tegels vervolgens onder reducerende omstandigheden in de oven te stoken. Dit komt overeen met de lustertechnieken die al eeuwen in het Midden-Oosten en op het Iberisch schiereiland werd toegepast. De familie van Oort (.....) exporteerde veel naar Spanje en Portugal. Wellicht is deze kennis zo in Utrecht terechtgekomen, maar het is ook mogelijk dat een toen recente publicatie met lusterrecepten van Johann Kunckel een inspiratiebron heeft gevormd.” Aldus het interessante artikel.

Lejo Schenk (foto: Bert-Jan Baas)

Royal Delft breidt tegelcollectie uit met de Goldie Tiles

Bovenstaand bericht over het goudlusteronderzoek bleek vrijwel samen te vallen met een ander persbericht over goud op tegels. Van de Porcelayne Fles, thans de oudste nog bestaande delfts blauwwerkplaats, vernemen we dat het assortiment serviesgoed en klassieke handbeschilderde tegels wordt uitgebreid met een aantal tegels waarop in goudkleur verrassende, humoristische hedendaagse toevoegingen zijn aangebracht.

https://royaldelft.com/goldie-tiles/?utm_source=Persbericht&utm_medium=mailchimp&utm_campaign=goldietiles-nl

Vrienden in den vreemde – Portugal, een reisverslag

Na jaren reisbeperkingen zijn Tom en ik in april van dit jaar eindelijk weer eens vrienden en tegels in Portugal gaan bezoeken.

Na een lunch met Susana Varela Flor en Pedro Flor, bij velen bekend van de tegelreizen naar Portugal in 2008 en 2011 en hun voordrachten in Otterlo, hebben we in het Museu Nacional do Azulejo in Lissabon de nieuwe aanwinsten en een tijdelijke tentoonstelling bezocht, met werk van

vrouwelijke keramisten. Een opvallend tableau was een heel groot portret, bestaande uit allemaal verschillend gedecoreerde tegels, dat alleen op een afstand te herkennen was als portret.

In Estremoz hebben we als aanloop naar het gigantische nieuwe tegelmuseum Museu Berardo Estremoz enkele kleinere maar bijzondere tegellocaties bezocht. Naast de VVV bevindt zich de Câmara municipal (gemeentehuis), gevestigd in een voormalig klooster, met prachtige achttiende-eeuwse tegellambriseringsen, ook langs de trappen, met jachttaferelen.

Eveneens barok zijn de tableaus in de niet zo bekende Capela da Rainha Santa Isabel, in de noordwestelijke toren van het hooggelegen kasteel aan het plein D. Dinis, die we bezocht hebben na een tip van Pedro Flor. De Infanta Isabel van Aragon (in het Nederlands: de heilige Elisabeth van Aragon of Elisabeth van Portugal) was geboren in 1270 in Zaragoza, getrouwd met de Portugese koning D. Dinis in 1282, gestorven in het kasteel van Estremoz in 1336 en veel later bijgezet in het Convento de Santa Clara-a-Nova in Coimbra. Zij was als koningin beroemd om de

zorg en het geld die ze besteedde aan weeskinderen, armen en zieken. Ook heeft ze dynastieke en politieke conflicten voorkomen of opgelost. Ze is in 1516 zalig verklaard door paus Leo X en uiteindelijk op verzoek van de toenmalige Portugese koning door paus Urbanus VIII in 1625 heilig verklaard. Ten tijde van D. João V (eerste helft van de achttiende eeuw) is men deze legendarische koningin hier op alle wanden en op het indrukwekkende *trompe-l'oeuil*-plafond gaan eren. De voorstellingen in marmer, olieverf en op tegeltableaus maken alle deel uit van één iconografisch programma: het leven, historisch of berustend op legenden, van deze Rainha Santa. De drie prachtige tableaus uit circa 1725 die twee wonderen en een historische gebeurtenis verbeelden, zijn volgens José Meco waarschijnlijk toe te schrijven aan Teotónio dos Santos, een leerling van António Oliveira Bernardes, en niet aan diens zoon Policarpo de Oliveira Bernardes, zoals Santos Simões eerder had gedacht. De foto toont de “Legende van de muilezel”, volgens welke de koningin in 1223 een veldslag tussen haar man en hun zoon, de latere Afonso IV, wist te verhinderen.

De patroontegels langs de trappen zijn deels ouder. De kapel zelf is in de halve eeuw daarvoor gebouwd en aangepast. Na de aardbeving van 1755 moest alleen een deel van het plafond hersteld worden, verder is alle kunst en architectuur in de oorspronkelijke staat gebleven. Wel heeft de bevolking van Estremoz later een gegraveerde steen laten aanbrengen om te gedenken dat Rainha Santa in 1808, op de vooravond van haar jaardag - zo wil de overlevering - vanuit de hemel geregeld had dat het kasteel van Estremoz niet verwoest werd door de Napoleontische troepen.

In ons ouderwetse hotel, O Gadanha, worden we 's avonds uit de slaap gehouden door de luide conversatie op de stoep onder ons balkonnetje. Het is verder wel prachtig gelegen, en slechts een paar passen verwijderd van het Museu Berardo Estremoz, ons oorspronkelijke doel. Als we daar de volgende ochtend om 9 uur aankomen, zijn we niet eens de eersten. De tegelcollectie is gehuisvest in het achttiende-eeuwse stadspaleis gebouwd door de familie Henriques da Silveira, dat lokaal bekend staat als Palácio Tocha. Het deel van de collectie dat te zien is - er is veel meer -, is tentoongesteld in chronologische volgorde in vele zalen op drie verdiepingen, met ook nog een paar tableaus in de tuin erachter. Voor iemand die zo'n tegelmuseum voor het eerst bezoekt, is het allemaal veel te veel, deze achthonderd "ANOS DE HISTÓRIA DO AZULEJO", maar ook als je al bekend bent met tegels is het nog net te behappen. De tegels zijn prachtig ruim geëxposeerd en de lange wandeling door alle zalen is een feest.

De ruim 10 cm dikke catalogus, in een oplage van slechts duizend exemplaren, is niet te koop. Wel hebben musea en conservatoren natuurlijk exemplaren gekregen, soms in ruil voor hun eigen publicaties. Digitaal is de catalogus wel te bekijken, al ontbreekt de link vreemd genoeg in de folders van het museum. Susana Varela Flor heeft mij de link naar de digitale catalogus gegeven.

https://museuberardoestremoz.pt/pdf/Museu_Berardo_Estremoz-Catalogo.pdf

De 778 pagina's staan vol met foto's van de gehele collectie. Een deel daarvan komt van Feliciano David, die de deelnemers aan de Portugalreis van 2011 kennen van het welkomstdiner in Caldas da Rainha. Het toen aan het Nederlands Tegelmuseum geschonken tegelveld kwam ook uit zijn collectie. Een bijna identiek veld is in Museu Berardo Estremoz tentoongesteld. Feliciano's gezondheid is nu zo zwak dat hij ons deze keer niet kon ontmoeten, helaas.

De belangrijkste auteurs van de honderden pagina's tekst zijn Alfonso Pleguezuelo, voornamelijk over Spaanse tegels (200 pagina's in het Spaans), en José Mecó, die ook enkele Nederlandse tegels behandelt (zo'n 520 pagina's in het Portugees).

Hugo Guerreiro heeft 14 pagina's bijgedragen over het Palácio Tocha en de tegeltableaus in situ.

De laatste paar dagen hebben we doorgebracht ten huize van Inês Pinto, die in *Tegel* 42 een artikel geschreven heeft over de Hollandse tegels in het Casa do Paço in Figueira da Foz. Als altijd had ze een interessant programma voor ons bedacht met bezoeken aan plaatsen en exposities die we niet eerder bezocht hadden. Het Casa do Paço zelf was dicht. De wanden aan de noordkant van de zaal met ruitertegels hebben zó te lijden gehad van vocht dat alle tegels eruit gehaald moesten worden. Na restauratie worden ze zó terug geplaatst dat vocht er niet meer bij kan. Dat werk is hopelijk in oktober af. Het museum is sinds 1 juli weer open, van dinsdag tot en met zaterdag van 10 tot 17 uur: wanneer we in oktober weer naar Portugal gaan, hopen we ook de ruitertegels in volle glorie opnieuw te bewonderen.

Francine Stoffels

Tentoonstelling Topografische atlas op Goudse Tegels

In het Keramisch Museum Goedewaagen te Nieuw-Buinen is nu de tentoonstelling: *Topografische atlas van Nederlandse monumenten op Goudse tegels*. Aan de hand van ruim 250 tegels

uit de collecties van vier verzamelaars wordt een overzicht gegeven van tegels die in Gouda zijn gemaakt bij Zenith, Goedewaagen, Iris en Ivora in de periode van 1930 tot en met 1942 met kenmerkende monumenten van Nederlandse steden en dorpen, per provincie gerangschikt. Speciale aandacht is er voor tegels en tegeltableaus die gemaakt zijn net na het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940, waarbij een groot deel van het centrum van Rotterdam werd verwoest. De tentoonstelling is te zien tot eind van het jaar.

Bert Schrage

Hamerstukken

Met enige regelmaat komen tegels op de veiling en in een enkel geval is er zelfs een exclusieve tegelveiling. In deze nieuwe rubriek "Hamerstukken" komen opmerkelijke veilingresultaten aan de orde. Volledigheid kan niet worden nagestreefd, vele (Europese) veilinghuizen bieden tegels aan, en om al deze catalogi na te pluizen op tegels is onbegonnen werk. Liefhebbers en verzamelaars van bijvoorbeeld Spaanse of Italiaanse tegels zullen de veilingen in die specifieke landen in de gaten houden. Daarom is Vriendennieuws op zoek naar bezoekers van (buitenlandse) veilinghuizen die kunnen berichten over opmerkelijke opbrengsten en andere bijzonderheden.

Ideeën en tips naar: vriendennieuws@vriendennederlandstegelmuseum.nl

Bij Wooley en Wallis (Engeland) werden op 16 juni 2021 onder andere de volgende tegels geveild: twee spijkertegels. Opbrengst £3.200 en £6.500 (de kersenetende papegaai, naar Collaert)

Bij hetzelfde veilinghuis op 7 oktober 2021 een Spaanse tegel. Opbrengst £350

Bij veilinghuis Bernaerts te Antwerpen kwam een tableau met afbeelding van een Romeins krijgsheer (XVIIA) onder de hamer. De opbrengst bedroeg € 12.000

EUROPEAN CERAMIC TILE CIRCLE (ECTC)

De mededelingen betreffende ECTC zijn uitgebreid op onze website te zien. Het laatste bulletin is te vinden via de volgende link: [Vrienden Nederlands Tegelmuseum - ECTC Bulletin nr 51 - Augustus 2022](#) Een aantal onderwerpen wordt hieronder uitgelicht.

Beurzen

Bodemvondstenbeurs Delft

Zaterdag 22 oktober 2022 van 8.00-13.00 uur

Toegang: € 3,--

Locatie: De Schaapskooi, Korftlaan 3 in Delft.

Er is volop parkeergelegenheid.

Het aanbod op deze beurs bestaat uit voornamelijk Nederlandse bodemvondsten zoals: baardmankruiken, majolica, tin, glas, metaaldetectorvondsten en munten.

Inlichtingen: Theo van Halderen: thalderen@yahoo.com, 015-2122227 of 06-48466725

www.facebook.com/Tegel-en-bodemvondstenbeurs-Delft

(NB: de voorjaarsbeurs vindt plaats op 18 februari 2023)

Tegelbeurs Leersum

Zaterdag 22 april 2023 van 10.30 tot 14.30 uur

Toegang: gratis

Locatie: Sport- en Cultuur Centrum De Binder, Hoflaan 29, Leersum

Routebeschrijving: A12 (Utrecht/Arnhem) →

Afslag 22 Maarsbergen/Leersum → onderaan

afslag rechtsaf ± 5 km richting Leersum volgen

→ doorrijden tot rotonde en vervolgens linksaf →

1e stoplicht rechtsaf → na ± 200 meter ligt de

Binder aan uw linkerhand.

Inlichtingen: Gré van Essen & Nora de Nas:

noradenas@gmail.com, 06-20282073

Lezingen

AzLab#69

Tiles in Rijksmuseum, door Femke Diercks

<https://blogazlab.wordpress.com/azlab69-tiles-in-the-rijksmuseum-a-hidden-history>

6 oktober 2022

AzLab#70

Portuguese Tiles in the V&A collection, door Serenella Sessini

<https://blogazlab.wordpress.com/azlab70-portuguese-tiles-in-the-va-collection-2/>

24 november 2022

AzLab#71

The Fish Shop IJ. Rienstra, door Johan Kamer-
mans

<https://blogazlab.wordpress.com/azlab71-the-fish-shop-of-ij-rienstra-in-amsterdam/>

15 december 2022

Tentoonstellingen in binnen- en buitenland

Check voordat u op pad gaat of het museum open is

Nederland

Leeuwarden - Prinsessehof

Koninklijke Tichelaar viert 450-jarig jubileum
t/m 30 oktober 2022

Het Prinsessehof beheert de historische bedrijfs-
collectie van Koninklijke Tichelaar, met meer dan
6000 voorwerpen in depot. In de expositie zijn
meer dan 300 voorwerpen uit deze collectie te
zien: van tekeningen en kleurstesters tot tegelta-
bleaus en keramische voetbalaccessoires. Ook
nieuw werk van Tichelaar is te zien, onder an-
dere 3D-geprinte tegels en architectonisch design.

Grote Kerkstraat 9, 8911 DZ Leeuwarden.

Openingstijden: Di – Zo: 11 – 17 uur

www.prinsessehof.nl/bezoekinfo

Den Haag - Kunstmuseum

Natuurlijke Pracht, DE TERRA VERDE
COLLECTIE

t/m 9 oktober 2022

Kleuren met kracht alsof
ze niet vierhonderd jaar
geleden maar gisteren zijn
gemaakt. Met verwonde-
ring én bewondering voor
het hoogstaande vakwerk
uit de zestiende tot en met
de achttiende eeuw geeft

de Terra Verde Collectie – een privécollectie
Nederlandse keramiek van wereldniveau – een
inspirerend overzicht van Nederlandse majolica,
tegels en Delfts aardewerk.

Stadhouderslaan 41, 2517 HV Den Haag

Openingstijden: Di – Zo: 10 – 17 uur

Graag een ticket boeken via

tickets@kunstmuseum.nl

www.kunstmuseum.nl

*Rotterdam - Depot museum Boijmans Van
Beuningen*

Het nieuwe depot van museum Boijmans Van
Beuningen is open voor het publiek. Een groot
deel, ruim 150 duizend objecten, van hun collec-
tie is daar te zien waaronder vele tegels.

Museumpark, Rotterdam

Openingstijden: Di – Zo: 10 – 17 uur

www.boijmans.nl/depot/

België

Hemiksem - Gilliot & Roelants Tegelmuseum

Tussen twee wereldoorlogen. De Belgische tegel
van art nouveau naar art deco en modernisme
t/m juni 2023

Het Gilliot & Roelants Tegelmuseum start het
jubileumjaar “125 jaar Gilliot & Cie” met een
nieuwe wisseltentoonstelling. Deze keer staat de
Belgische tegelproductie uit de periode tussen de
beide wereldoorlogen centraal. Smaakverande-
ringen en betaalbaarheid zorgden na het
beëindigen van de Eerste Wereldoorlog stilaan
voor een grondige wijziging in het tegelaanbod.
De succesvolste fabrikanten hielden daarbij goed
stand en oogsten ook in deze periode heel wat
internationaal succes.

gilliottegelmuseum.be/nieuws/nieuwe-wisseltentoonstelling-tussen-twee-wereldoorlogen-de-belgische-tegel-van-art-nouveau-naar-art-deco-en-modernisme/

Sint-Bernardus abdij, 2620 Hemiksem (ten zui-
den van Antwerpen)

Openingstijden: juli t/m sept: Wo – Zo: 14 – 17
uur. Vanaf oktober: eerste zondag v.d. maand:
14 – 17 uur.

Duitsland

Düsseldorf - Hetjens Museum

Het Duitse keramiekmuseum is druk bezig haar collectie online te presenteren.

Haar collectie kacheltegels is hier te vinden:

emuseum.duesseldorf.de/collections/26774/hetjens-ein-warmes-platzchen--sammlung-ofenkacheln/objects

Verder een museum dat een goed overzicht geeft van 8000 jaar geschiedenis van de keramiek.

Schulstraße 4, 40213 Düsseldorf

Openingstijden: Di - Zo: 11 – 17 uur.

Frankrijk

Desvres - Musée de la Ceramique de Desvres

Hier een mooi overzicht van de keramiekproductie in noord-west Frankrijk. Veel tegels.

Rue Jean Macé, BP 107 – 62 240 Desvres

Openingstijden: Di - Za: 10 – 12.30 uur en

14 – 18 uur. Zo: 14 – 18 uur.

www.musee-ceramique-desvres.com/

Lille, Palais des Beaux Arts

Groot kunstmuseum met één zaal gewijd aan tegels. Ook veel Vlaamse en Hollandse schilderijen.

Place de la République, 59000 Lille

Openingstijden: Di - Zo: 11 – 17 uur

<https://pba.lille.fr/nl/Informatie>

Denemarken

Kapiteinshuis, Kommandørgården, Rømø

Het kapiteinshuis op het eiland Rømø in zuid-west Jutland is een goed bewaard walvisjagershuis, dat toebehoorde aan één van de voornaamste families op het eiland. De naam refereert aan de schippers die in de 17e en 18e eeuw het commando voeren over grote walvisvaarders die lange tochten maakten op de noordelijke Atlantische oceaan. De binnenwanden van het huis zijn gedecoreerd met tegels.

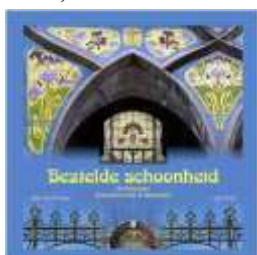
Voor informatie en contact:

kommandoergaarden@natmus.dk

Publicaties in binnen- en buitenland

Nederland

Jalf Flach en Wim den Hartog - *Bezielde Schoonheid, Art Nouveau bouwdecoratie in Nederland*

Een fraai boek van Wim den Hartog, keramist te Ede, en Jalf Flach, kenner van de Art Nouveau. Samen hebben ze ruim 250 gebouwen in Nederland onderzocht uit

de periode van de Art Nouveau op siersmeedwerk, glas in lood en tegeltableaus. Het resultaat is een boek met meer dan 900 foto's. Achterin is een adressenlijst om de panden zelf te kunnen bekijken.

Uitgever Delubas, educatieve uitgeverij

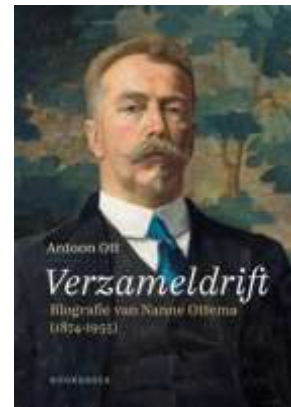
288 pagina's

EAN 978 909 036 0720

Prijs € 39,50, verkrijgbaar o.a. in de winkel van ons museum

Antoon Ott - Verzameldrift, Biografie van Nanne Ottema (1874-1955)

De niet-wetenschappelijke versie van het proefschrift van – inmiddels – Mr. Dr. Ott.

Nanne Ottema (1874-1955) was als bestuurder, conservator, notaris, publicist en spreker actief in het Friese culturele leven. Hij stelde een beroemde keramiekcollectie samen die resulteerde in het Keramiekmuseum Princessehof te Leeuwarden.

Zijn collectie, met meer dan 5000 tegels en het door hem vergaarde vermogen, liet hij na aan de door hem en zijn vrouw Grietje Kingma in 1938 opgerichte Ottema-Kingma Stichting, die zijn levenswerk voortzet. In zijn tijd was Ottema een vermaard, berucht en dominant persoon. In deze biografie wordt het leven van Ottema uitvoerig beschreven met veel foto's die het verhaal ondersteunen, waaronder van een aantal tegels.

Het geeft een mooi inblikje in het leven van een gedreven verzamelaar. Ook veel stof tot nadenken voor de hedendaagse verzamelaar.

Uitgever: Noordboek

544 pagina's

ISBN 978 905 615 8996

Prijs: € 39,90

Jan Pluis - Vogels op Tegels en tegeltableaus, 1900 – 2000

Een overzicht van de in Nederland gemaakte tegels door de toen bestaande fabrieken. Naast veel tegels ook afbeeldingen van sponsen, modellenboeken en vogelillustraties van diverse kunstenaars. Verwachte uitgave: medio september 2022

Uitgever: Primavera Pers

Bé Lamberts - *Art Nouveau in Nederland*

De bloeitijd van de Art Nouveau rond het *fin de siècle* was kort maar hevig. Na jarenlang een buitenbeentje in de Nederlandse bouwkunst te zijn geweest, kwam in de jaren zestig de herwaardering voor de Art Nouveau op gang. Inmiddels wordt het belang van Art Nouveau voor de ontwikkeling van de bouwkunst algemeen erkend en neemt de interesse voor deze bijzondere, flamboyante stroming in de architectuur toe.

In *Art Nouveau in Nederland* neemt Bé Lamberts u mee langs een groot aantal opmerkelijke zaken, waaronder 85 pagina's met tegels, op en in gebouwen verspreid over heel Nederland.

Uitgever: Noordboek

416 pagina's

ISBN 9789056156893

Prijs: € 59,90

Peter Sprangers - *250 jaar Rots-Oort aan de Vaartse Rijn, 1668 – 1918.*

Een boek – met meer dan 600 afbeeldingen - gewijd aan de familie Van Oort, bekende steen- en tegelbakkers in de regio Utrecht, en de lotgevallen van hun huizen Rots-Oort/Rotsoord,

Rotswijk en Rotsenburg. Op het laatst produceerde J.W. Mijnliefv nog keramiek en tegels tot 1918 op die plek.

Uitgever: Peter Sprangers

180 pagina's

ISBN 9789464 374803

Prijs € 22,50

Duitsland

Günter Klatt - *Fliesen in Nordfriesland*

Aan de hand van vele voorbeelden beschrijft de tegelkenner Günter Klatt de geschiedenis en de fabricage van de tegels die in Duits Friesland zijn toegepast. Ook wordt aangegeven waar deze

tegels daar nu nog zijn te zien.

Husum Verlag

Duits, 84 pagina's

ISBN 978-3-96717-090-0

Prijs: € 14,95

Frankrijk

Jacques Messiant - *Histoire des Pays du Nord racontée par les carreaux dits de Delft*

Aan de hand van de afbeeldingen van veel fraaie tegels wordt het verhaal van de grensregio Frankrijk/Vlaanderen uit de doeken gedaan.

Editions du Signe

Frans, 199 pagina's

ISBN: 9782746840683

Prijs: € 35

Websites

Nederland

De website van Freek Mayenburg is verder verbeterd.

<http://www.spijkertegels.nl/>

Rotterdam, museum Boijmans Van Beuningen, depot online

<https://www.boijmans.nl/collectie/kunstwerken>

Leeuwarden, Museum Princessehof, collectie is nu online, inclusief tegels

<https://www.princessehof.nl/collectie/collectie-online>

Duitsland

Recent nieuws van Wilhelm Joliet:

Paleis van de Markiezen van Fronteira - Deel 5 *Galerij van de zeven vrije kunsten*

www.geschichte-der-fliese.de/fronteira5nl.html

Fliesenbekledingen des 18. Jahrhunderts in der Igreja da Misericórdia in Évora/Portugal

www.geschichte-der-fliese.de/evora.html

Rotterdamse tegels en tegeltableaus in de voormalige kloosterkeuken van het St.-Elisabethgasthuis in Antwerpen
www.tegels-uit-rotterdam.com/elisabethgasthuis.html

Tekeningen voor tegelschilderijen op basis van grafiek in Stadsarchief Rotterdam

- *Personificaties van de vijf zintuigen* -

www.tegels-uit-rotterdam.com/pvdvz.html

Portugal

Museo Berardo heeft inmiddels de meeste van haar tegels online:

<https://www.berardocollection.com/?sid=50004&CID=101&lang=en>

Vriendennieuws digitaal

Wenst u Vriendennieuws digitaal te ontvangen, mail dan naar vanveen.mark@gmail.com.

If you would like to receive the newsletter of the Friends of the Dutch Tile Museum, please send an email to vanveen.mark@gmail.com.

Möchten Sie die Freunde-Nachrichten des Vereins digital empfangen, bitte schreiben Sie ein E-mail zu vanveen.mark@gmail.com

Advertenties en informatie

Adverteren in Vriendennieuws?

1/8^e pagina wordt twee keer geplaatst (in februari en september) voor € 125.

Kopij voor het volgende Vriendennieuws (februari 2023) kunt u uiterlijk 17 december 2022 sturen naar Gerda Brust:

vriendennieuws@vriendennederlandstegelmuseum.nl

Mazereeuw Antiquair

In- verkoop van Tegels, Delfts, Majolica & Glas

Spiegelgracht 19 - 1017 JP Amsterdam
+31 (0)6 1044 1458 - www.mazereeuw-antiquair.com

KRAMER KUNST & ANTIK

IN- EN VERKOOP VAN ANTIKE EN NIEUWE TEGELS

PRINSENGRACHT 807 / 1017 KA AMSTERDAM
+31(0)20 626 11 16 / INFO@ANTIQUETILESHOP.NL
WWW.ANTIQUETILESHOP.NL

REGTS ANTIKE TEGELS

IN- EN VERKOOP VAN
ANTIKE NEDERLANDSE
TEGELS

VOOR DE VERZAMELAAR,
RESTAURATOR
& DECORATEUR

FROONACKER 1A
8801 KD
FRANEKER

WWW.ANTIKETEGEL.NL
+ 31 (0) 85 060 1272

Tegel met een
voorstelling van
een vogel.
Veelkleurig.
1625-1650

VHOK
1811
Koninklijke
vereniging van
handelaren in
made keramiek
in Nederland

FRIDES LAMÉRIS

KUNST- EN ANTIKHANDEL V.O.F.
GLAS & CERAMIEK

NIEUWE SPIEGELSTRAAT 55
1017 DD AMSTERDAM
TELEFOON: 020-6264066
TELEFAX: 020-6265893

KOOS ROZENBURG ANTIQUITEITEN

*Spec. tegels en delfts blauw
uit de 17e en 18e eeuw*

*ook: vroeg ijzer,
meten en wegen,
oude schaatsen*

DELFT
MARKT 2
2611 GT
015 2147828

Rob Michiels Auctions

Het veilinghuis met de grootste
keus aan antieke tegels!

Volgende veiling:
Februari 2023

www.robmichiels.com

Vrienden van het Nederlands
Tegelmuseum krijgen op vertoon
van de vriendenkaart 10% korting
op aankopen in de museumwinkel,
met uitzondering van boeken.

Beleef keramiek en glas van
alle kanten...

Dit jaar de 250ste editie!

Word lid en ontvang:

Drie maal per jaar het tijdschrift Vormen uit Vuur.
Uitnodigingen voor allerlei activiteiten en
meerdere keren onze nieuwsbrief VLAM!

Schrijf u in via:
www.vormenuitvuur.nl

Voor maar
€50,-
Per jaar

Nederlandse Vereniging van Vrienden
van Ceramiek en Glas

